

Nr 30.

Utlåtande i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående eftergift i vissa fall från bestämmelserna i 36 § första stycket arbetarskyddslagen den 3 januari 1949 (nr 1), dels ock en i ämnet väckt motion.

Genom en den 5 april 1949 dagtecknad proposition, nr 189, vilken hänvisats till lagutskott och behandlats av andra lagutskottet, har Kungl. Maj:t, under återopande av propositionen bilagda i statsrådet och lagrådet förda protokoll, föreslagit riksdagen att antaga följande förslag till

L a g

angående eftergift i vissa fall från bestämmelserna i 36 § första stycket arbetarskyddslagen den 3 januari 1949 (nr 1).

Härigenom förordnas som följer.

Där så finnes påkallat till följd av rådande utomordentliga förhållanden på arbetsmarknaden, må Konungen beträffande visst företag eller viss rörelse meddela eftergift från bestämmelserna i 36 § första stycket arbetarskyddslagen den 3 januari 1949 utöver vad enligt samma lag är medgivet.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1949 och gäller till och med den 30 juni 1950. Eftergift, som meddelats med stöd av lagen, må ej äga tillämpning längre än lagen äger giltighet.

I samband med propositionen har utskottet till behandling förehaft en i anledning av densamma väckt motion, nr 389 i andra kammaren av herr *Dahlgren m. fl.*

I motionen hemställes, »att riksdagen måtte besluta avslå Kungl. Maj:ts proposition nr 189.»

Beträffande de skäl, som utöver vad nedan anföres återopats till stöd för det genom propositionen framlagda lagförslaget, ävensom i fråga om de skäl, som motionärerna återopat till stöd för sitt yrkande, får utskottet hänvisa till propositionen och motionen.

Bihang till riksdagens protokoll 1949. 9 saml. 2 avd. Nr 30.

I propositionen föreslås med giltighet för tiden den 1 juli 1949—30 juni 1950 en provisorisk lagstiftning i fråga om kvinnornas nattarbete av samma innehåll som den nuvarande dispenslagstiftningen i samma ämne.

I 19 § första stycket av den till och med den 30 juni 1949 gällande *lagen den 29 juni 1912 (nr 206) om arbetarskydd* stadgas, att kvinna som användes i industriellt arbete, vilket bedrivs i sådan omfattning att å arbetsstället i regel sysselsätts minst tio arbetare, skall för nattvila åtnjuta oavbruten ledighet från arbetet under minst 11 timmar varje dygn och att tiden mellan klockan 22 och 5 skall ingå i denna ledighet. Från denna huvudregel meddelas vissa undantag i 19 § andra stycket samt i 20 och 21 §§. Vid s. k. nödfallsarbete får sålunda kvinna användas till arbete även å nämnda tid, om blott anmälan därom göres till vederbörande yrkesinspektör eller bergmästare eller, då fråga är om dylikt arbete mer än två dygn, tillstånd därtill beviljats av yrkesinspektör eller bergmästare för ytterligare högst en månad och av yrkesinspektionens chefsmyndighet för längre tid. Vid säsongarbete eller eljest vid undantagsvis forcerat arbete kan den oavbrutna 11-timmarsledigheten under högst sextio dagar om året inskränkas till 10 timmar varje dygn. Beträffande slutligen sådana verksamhetsgrenar, som avse förarbetande av varor, vilka äro underkastade hastig försämring, kan undantag från nattarbetsförbudet beviljas av yrkesinspektionens chefsmyndighet.

Såsom ett led i strävandena att förbättra arbetskraftssituationen och därigenom öka produktionen hos vår råvaruproducerande industri, framförallt järnindustrien, tillkom år 1948 en provisorisk undantagslagstiftning i fråga om kvinnornas nattarbete av innehåll att, där till följd av rådande utomordentliga förhållanden på arbetsmarknaden så finnes påkallat, Konungen beträffande visst företag eller viss rörelse skall äga meddela eftergift från bestämmelserna i 19 § första stycket av 1912 års arbetarskyddslag utöver vad som är medgivet enligt lagen. Denna dispenslag — lagen den 30 juni 1948 (nr 415) angående eftergift i vissa fall från bestämmelserna i 19 § första stycket lagen om arbetarskydd — trädde i kraft den 1 juli 1948 och gäller till och med den 30 juni 1949.

Vid utgången av juni 1949 avlöses den nu gällande arbetarskyddslagen av den vid 1948 års riksdag antagna och *den 3 januari 1949 (nr 1) utfärdade arbetarskyddslagen*. De bestämmelser om kvinnors nattarbete, som upptagits i den nya arbetarskyddslagen, innebära ingen annan saklig ändring i de hittillsvarande reglerna än att nattarbetsförbudet utsträckts att omfatta samtliga arbetsställen inom industrien och hantverket. Liksom i 1912 års lag föreskrives sålunda i den nya lagen — 36 § första stycket — att ledigheten för nattvila skall omfatta minst 11 timmar varje dygn och att tiden

mellan klockan 22 och 5 skall ingå i ledigheten. Begränsande undantagsbestämmelser, motsvarande dem som nu gälla, finnas i 36 § andra stycket och 37 §.

I en den 19 februari 1949 inom socialdepartementet upprättad promemoria angående dispens från nattarbetsförbudet för kvinnor upplyses om att Kungl. Maj:t med stöd av 1948 års dispenslag under den gångna tiden medgivit dispens från nattarbetsförbudet i 13 fall, huvudsakligast inom järnindustrien, där dispens beviljats vid bl. a. Domnarvets järnverk, Sandvikens järnverk, Fagersta bruks järnverk och Avesta järnverk. Dispens har medgivits både så att arbetet fått börja tidigare än klockan 5 och så att det fått sluta senare än klockan 22. I två fall har exempelvis dispens beviljats för tiden mellan klockan 4 och 5, i ett fall för tiden mellan klockan 22 och 22.30 samt i tre fall för tiden mellan klockan 22 och 23. Stundom har dock dispensen i nu angivna fall blott gällt varannan vecka från måndag till och med fredag. I flertalet fall har dispensen avsett den vid tvåskiftsarbete förekommande anordningen med s. k. tätskift eller rundskift under veckans sista arbetsdygn, och då har dispens medgivits för kvinna att arbeta en gång i veckan — ibland varannan vecka — mellan klockan 22 och 5. Kombinationer förekomma även. Så har exempelvis dispens medgivits för tiden mellan klockan 4 och 5 varje vardag samt därutöver högst en gång i veckan mellan klockan 22 och 4. I några fall har dispensen knutits till tvåveckorsperioder.

Beträffande frågan huruvida den dispensmöjlighet, som 1948 års lag lämnar, bör bestå även för tiden efter den 30 juni 1949 ha yttranden avgivits av arbetsmarknadsstyrelsen, arbetarskyddsstyrelsen, Svenska arbetsgivareföreningen och Landsorganisationen i Sverige. I samtliga yttranden tillstyrkes att nuvarande möjligheter till dispens från bestämmelserna om kvinnors nattvila böra bestå tills vidare även efter den 30 juni 1949.

Arbetsmarknadsstyrelsen uttalar, att den aktuella arbetskraftsbristen inom vissa yrkesområden, som vore en följd av bl. a. den minskade befolkningstillväxten i de produktiva åldrarna, icke kunde beräknas minska under den närmaste tioårsperioden. Även på längre sikt torde man få räkna med att tillgången på arbetskraft bleve begränsad, såvida icke de gifta kvinnorna i större utsträckning än under de senaste åren sökte sig ut på arbetsmarknaden.

Arbetarskyddsstyrelsen erinrar om att dispenslagen tillkommit med hänsyn till rådande brist på arbetskraft och till angelägenheten av att öka produktionen. Någon ändring i dessa hänseenden, som skulle göra lagen obehörlig, hade enligt styrelsens mening icke skett och torde icke heller kunna förväntas inom den närmaste tiden.

Landsorganisationen anser att sedan den provisoriska lagstiftningens till-

komst knappast någon sådan förbättring av arbetskraftsförsörjningen inträtt att dispens ej vidare skulle behöva ifrågakomma.

Föredragande departementschefen, statsrådet Möller, har i propositionen uttalat, att med hänsyn till angelägenheten av att i rådande läge icke åstadkomma någon rubbning i produktionen nuvarande möjlighet att använda kvinnlig arbetskraft i arbete nattetid synes böra finnas jämväl efter den 30 juni 1949.

Beträffande den lagtekniska frågan — fortsatt provisorisk eller permanent reglering — ha skilda meningar kommit till uttryck i remissyttrandena. Statsrådet Möller har i propositionen anfört härom:

»Rörande frågan hur denna dispensrätt i fortsättningen bör lagfästas ha olika uppfattningar kommit till uttryck. Arbetarskyddsstyrelsen förmenar att lagstiftningen härom alltjämt bör ha karaktär av en provisorisk undantagslagstiftning, medan arbetsmarknadsstyrelsen samt arbetsgivareförbundet och landsorganisationen anse att dispensmöjligheten bör sanktioneras i den nya arbetarskyddslagen.

I denna del vill jag hänvisa till vad jag i propositionen nr 162 anfört beträffande nattarbetsförbudet för kvinnor. Såsom jag där framhållit grunda sig den nya arbetarskyddslagens bestämmelser i detta hänseende på den av Sverige ratificerade Bernkonventionen av år 1906, och eventuella ändringar i arbetarskyddslagen förutsätta en uppsägning av denna konvention. Emellertid är det, har jag vidare anfört, min avsikt att hos Kungl. Maj:t hemställa att sådan uppsägning snarast måtte äga rum. Och under mellantiden — uppsägningstiden är ett år — ämnar jag till vidare prövning upptaga frågan om de jämkningar i arbetarskyddslagen i fråga om nattarbetsförbudet för kvinnor, som må vara påkallade, samt underställa riksdagen det förslag i ämnet, vartill utredningen kan föranleda, å sådan tid att en eventuell lagändring kan genomföras i omedelbar anslutning till att uppsägningen av Bernkonventionen trätt i kraft. Med hänsyn till det läge, vari detta spörsmål sålunda befinner sig, anser jag att dispensrätten t. v. liksom hittills bör komma till uttryck i en särskild lagstiftning av provisorisk karaktär.»

Utskottet. Genom propositionen föreslås för tiden den 1 juli 1949—den 30 juni 1950 en provisorisk lagstiftning, vilken lämnar möjlighet för Kungl. Maj:t att meddela eftergift från det i 1949 års arbetarskyddslag stadgade förbudet mot kvinnors användande i nattarbete. Den föreslagna lagen är av samma innehåll som den 1948 beslutade dispenslagen i samma ämne, vilken gäller till och med den 30 juni 1949.

Till stöd för införandet av 1948 års dispenslag åberopades den rådande bristen på arbetskraft samt angelägenheten av att öka produktionen. Dessa

skäl för en lagstiftning av denna art torde alltjämt äga oförändrad styrka. Någon sådan förbättring i fråga om tillgången på arbetskraft att den föreslagna lagen, med dess till ett år begränsade giltighetstid, skulle bliva obehörlig, torde icke heller vara att förvänta. Såsom av innehållet i propositionen framgår har, i enlighet med vad som förutsattes vid den nu gällande lagens tillkomst, dispens beviljats i mycket begränsad utsträckning.

På grund av vad sålunda anförts får utskottet hemställa,

att riksdagen måtte, med avslag å motionen II: 389, antaga det genom förevarande proposition framlagda förslaget till lag angående eftergift i vissa fall från bestämmelserna i 36 § första stycket arbetarskyddslagen den 3 januari 1949 (nr 1).

Stockholm den 17 maj 1949.

På andra lagutskottets vägnar:

DAVID NORMAN.

Vid detta ärendes behandling ha närvarit

från första kammaren: herrar Norman, Holmbäck, Forslund, Wistrand, Hermansson*, Nils Elowsson, Uhlén och fru Svenson; samt

från andra kammaren: herrar Hellbacken, Holm, fruarna Sandström, Johansson i Norrköping, herr Andersson i Alfredshem, fröken Höjer, herr Carlsson i Bakeröd och fru Ewerlöf*.

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.

Reservation

av fru Johansson i Norrköping.
